

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ

СТРАТЕГІЧНА ПОЛІТИКА РОЗВИТКУ ВІДНОСИН МІЖ КРАЇНАМИ ЄС ТА УКРАЇНОЮ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Рябчина О.М., Донецький національний університет, аспірант кафедри міжнародна економіка

Актуальність теми. Україна відіграє значну роль у забезпеченні енергетичної безпеки Європи. Вона є одним із основних транзитерів і значним споживачем ПЕР, тому питання розробки власної зовнішньої енергетичної політики, яка б відповідала сучасним викликам та загрозам, є актуальним. Поглиблене співробітництво між ЄС та Україною в галузі енергетики з метою інтеграції енергетичних ринків є важливим елементом співробітництва, як зазначено у Плані дії Україна – Європейський Союз. Україна має дуже потужні та розвинуті нафто-, газотранспортні мережі, поєднані з транспортними мережами ЄС, що дозволяє їй брати участь у формуванні Європейської енергетичної політики та спільного енергетичного ринку. Стратегію співпраці України з ЄС у сфері енергетики закладено в положеннях Меморандуму між Україною та Європейським Союзом про порозуміння щодо співробітництва в енергетичній галузі, підписаного 1 грудня 2005 року. Документом окреслено декілька сфер співпраці, серед яких, зокрема, інтеграція ринків електроенергії та газу, підвищення безпеки енергопостачання, структурна реформа. У правовому регулюванні саме цих сфер в ЄС відбулись суттєві зміни, на які необхідно звернути особливу увагу з огляду на те, що Україна готується до набуття членства в Енергетичному Співтоваристві, і рішення щодо цього має бути прийняте у грудні 2009 року.

Мета даної роботи - на підставі аналізу стратегічних планів розвитку енергетики головних гравців енергетичних ринків (постачальників, споживачів та транзитерів енергоресурсів) зроблені висновки щодо відповідності стратегічних планів подальшого розвитку енергетики України та забезпечення її енергетичної безпеки.

Основними моментами, які визначають стратегічні напрями розвитку енергетики можна визначити:

- збереження традиційних видів палива (нафти та природного газу) в якості привалюючих джерел енергії у світі, навіть при реалізації найбільш оптимістичних передбачень про темпи розвитку та впровадження альтернативних технологій;
- негайна необхідність запобігання катастрофічному та незворотньому кліматичному збитку у світовому масштабі, що, в остаточному підсумку, потребує значного зниження вуглеводної ємності джерел енергії, яка використовується;
- визнання, що необхідність забезпечення надійних постачань енергоносіїв та прискорення переходу до більш екологічно чистих енергетичних систем потребують радикальних дій з боку урядів як на національному, так і на місцевому рівнях, та їх участі у спільних міжнародних механізмах.

У таких умовах країни-учасники енергетичних ринків (постачальники, транзитери та споживачі) розробляють та втілюють національну та спільну енергетичну політику, спрямовану на забезпечення сталого економічного розвитку та енергетичної безпеки кожної національної держави чи держав співдружності.

У документі Європейської комісії „Енергетична політика Європи” визначено, що Європа стає все більш залежною від імпорту ПЕР. Так, якщо в дійсний час залежність від імпорту енергоресурсів в Європу складає 50 % від загального його споживання, то до 2030 року ця залежність сягне вже 65 % (залежність від імпорту газу збільшиться з 57 % до 84 % (2030 р.), а нафти – з 82 % до 93 % (2030 р.). Безумовно таке становище несе в собі як політичні, так і економічні ризики. (Рис. 1.)

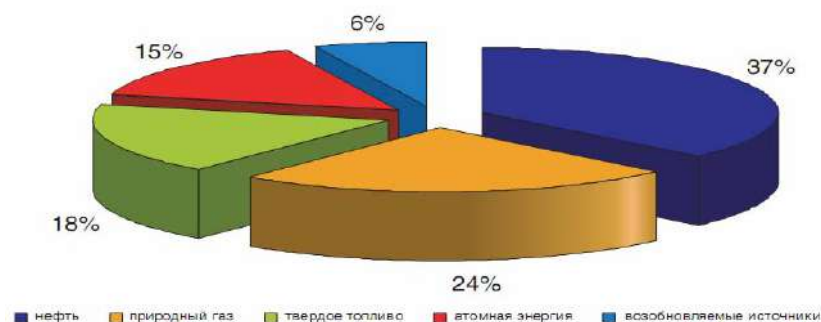

Рис.1. Структура енергоспоживання ЄС, 2008р. [1]

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ

Європейська енергетична політика повинна базуватися на трьох головних напрямках :

- обмеження зовнішньої вразливості ЄС при імпорті ПЕР;
- проведення подальшої лібералізації внутрішніх енергоринків, що сприятиме подальшому економічному розвитку ЄС, створенню нових робочих місць та забезпеченню надійності енергопостачань;
- боротьба зі змінами клімату.

У цьому документі підкреслюється, що країни ЄС не спромоглися досягти мети надійного, конкурентоспроможного та сталого розвитку поодино, тому в якості стратегічного завдання ставиться ціль створення умов співробітництва країн (як розвинутих, так і країн, що розвиваються), споживачів, виробників та транзитерів енергії. У такому разі, для забезпечення ефективності та узгодженості дій вкрай важливим є створення спільної енергетичної політики (умов, щоб країни ЄС здатні були говорити єдиним голосом щодо питань міжнародної енергетики). Тому відносини ЄС і країн споживачів (США, Індія, Бразилія та Китай), країн-виробників (Росія, Норвегія, країни ОПЕК, Алжир) і країн-транзитерів (насамперед Україна) мають першорядне значення з точки зору геополітичної безпеки та економічної стабільності. ЄС буде прагнути до розвитку партнерських взаємовідносин у галузі енергетики з цими країнами, які повинні бути прозорими, передбачуваними та взаємоприйнятними.(Рис.2.)

На думку експертів [2], можна визначити три найважливіші позиції щодо вразливості Європейської енергетичної політики:

- відсутність єдності – спільної та взаємовизнаної енергетичної політики ЄС (таке положення дає змогу Росії укласти сепаратні угоди з окремими країнами ЄС, змушуючи їх конкурувати між собою за російський газ);
- наявність політичної та економічної залежності від Росії деяких країн-членів ЄС (у тому числі й старих), що дає змогу Росії, надаючи преференції окремим країнам ЄС, вимагати від них відповідних зустрічних кроків та політичної лояльності. „Європа залишається вразливою до можливого політичного тиску доти, доки європейські країни не будуть сполучені між собою газогонями. Бо тоді, у разі потреби, європейські країни зможуть надати підтримку одна одній, і таким чином можна було б зменшити політизацію цього питання”
- існуюча практика країн ЄС надмірно (у деяких випадках до 100%) на покладанні у забезпеченні ПЕР на Росію, що викликає необхідність для забезпечення власної енергетичної безпеки, пошуку та реалізації альтернативних джерел енергії та шляхів їх постачання.

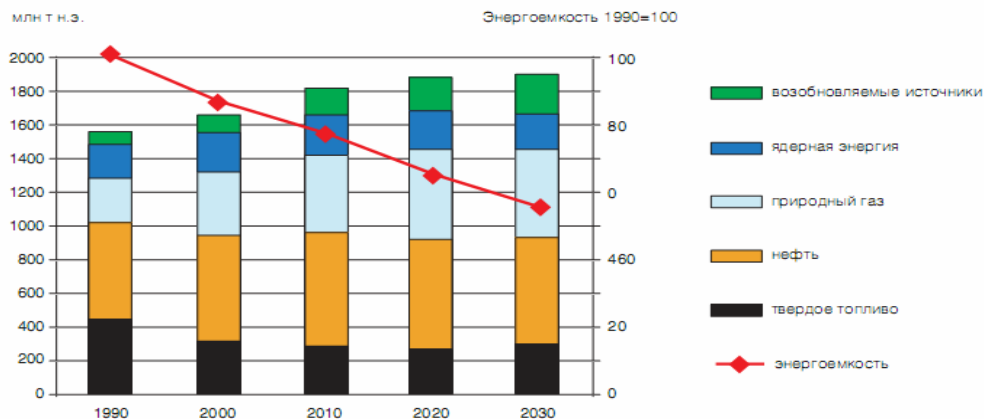

Рис.2 Структура споживання енергії за видами палива та енергоємності ВВП ЄС. [1]

Головні стратегічні цілі України визначені в прийнятій у 2006 р. Енергетичній стратегії [3] та полягають у:

- створенні умов для постійного та якісного задоволення попиту на енергетичні продукти;
- визначенні шляхів і створенні умов для безпечного, надійного та сталого функціонування енергетики та її максимально ефективного розвитку;
- підвищенні рівня енергетичної безпеки держави;
- зменшенні техногенного навантаження на довкілля та забезпечення цивільного захисту у сфері техногенної безпеки ПЕК;
- зниженні питомих витрат у виробництві та використанні енергопродуктів за рахунок раціонального їх споживання, упровадження енергозберігаючих технологій та обладнання, раціоналізації структури суспільного виробництва і зниження питомої ваги енергоємних технологій;

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ

· інтеграції Об'єднаної енергосистеми України до європейської енергосистеми з послідовним збільшенням експорту електроенергії, зміцнення позицій України як транзитної держави нафти і газу.

У стратегії визначено основні завдання та напрями її реалізації. Крім того, у цій Стратегії визначається, що з точки зору глобальних енергетичних процесів необхідно враховувати вигідне геополітичне та географічне становище України та пов'язану з цим роль її як транзитної держави.

Особлива увага надається питанню інтеграції української енергосистеми до європейської, що визначено як складова частина стратегічної мети України про входження до ЄС. Визначається, що на відміну від країн нової хвилі розширення ЄС, Україна має достатньо потужні та розвинуті газо-, нафтотранспортні та електричні мережі, поєднані з транспортними мережами ЄС і країн СНД, що дозволяє їй брати участь у формуванні Європейської енергетичної політики та спільного енергетичного ринку, відігравати важливу роль в енергетичній співпраці країн СНД і ЄС.

У той же час сьогодні вже можна констатувати, що закладені в Стратегії цілі та завдання, у тому числі й механізми їх реалізації не реалізуються. Як зазначено в рішенні РНБОУ від 5 червня 2009 р. [4] система державного управління та регулювання у сфері ПЕР визнана такою, що не забезпечує реалізацію основних напрямів державної політики з питань національної безпеки щодо прискорення прогресивних структурних та інституціональних змін в економіці держави і потребує оптимізації.

Крім того, як зазначено в Меморандумі Україна-ЄС щодо співробітництва в енергетичній сфері [5], ЄС та Україна мають спільні інтереси в енергетичній галузі, і як ЄС, так й Україна можуть мати користь від інтеграції своїх енергоринків, тим самим підвищуючи рівень енергетичної безпеки Європейського континенту. Але не зважаючи на значний потенціал співробітництва та наявність багатьох спільних стратегічних проектів ефективність їх реалізації дуже низька.

Таким чином на сьогодні проблеми забезпечення енергетичної безпеки набули дійсно глобального характеру. Стратегічні наміри країн-споживачів ПЕР (у першу чергу ЄС) сконцентровані на забезпеченні надійності постачань енергоресурсів і, певною мірою, пріоритетність втілення існуючих механізмів реалізації таких намірів (диверсифікація шляхів постачання та видів ПЕР, підвищення ефективності енергоспоживання, охорона оточуючого навколишнього середовища) кожною країною визначаються самостійно. Відсутність єдиної енергетичної політики ЄС є певною загрозою забезпечення енергетичної безпеки як самих країн-членів співдружності, так і країн-сусідів (у тому числі й України).

У загальному плані стратегічні цілі майже всіх учасників глобального енергетичного ринку (виробників, споживачів та транзитерів ПЕР) співпадають і сконцентровані на забезпечення надійності енергозабезпечення за економічно обґрунтованими цінами, підвищенні ефективності енергоспоживання та зменшенні шкідливого впливу на оточуюче середовище. У той же час пріоритетність і, особливо, конкретні механізми реалізації визначених цілей значно різняться.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Экономическое обозрение, № 4 июнь 2008, ИЭФ // www.fief.ru/economy_review/
2. An energy policy for Europe // Communication from the Commission to the European Council and the European Parliament of 10 January 2007, COM (2007)
3. Енергетична стратегія України на період до 2030 року КМУ № 145р від 15.03. // [Електронний ресурс] Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/signal/kr06145a.doc
4. Указ Президента України № 681/2009 Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 5 червня 2009 року „Про розвиток ринків паливно-енергетичних ресурсів в рамках реалізації Енергетичної стратегії України на період до 2030 року // [Електронний ресурс] Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=681%2F2009
5. Меморандум між Україною та Європейським Союзом про порозуміння щодо співробітництва в енергетичній галузі // [Електронний ресурс] http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_694
6. World Energy Outlook 2008 – основные положения // OECD/IEA, 2008, [Електронний ресурс] <http://www.iea.org/>

РЕЗЮМЕ

У статті розглядаються актуальні питання розвитку енергетичного ринку, зроблені висновки щодо втілення ефективної енергетичної політики, подальшого розвитку енергетики України та забезпечення її енергетичної безпеки.

РЕЗЮМЕ

В статье рассматриваются актуальные вопросы развития энергетического рынка, сделаны выводы относительно воплощения эффективной энергетической политики, дальнейшего развития энергетики Украины и обеспечения ее энергетической безопасности.

SUMMARY

This article is about actual questions of development of the energy market, concerning an embodiment of an effective energy policy, the further development of energy of Ukraine and maintenance of its power safety.